

féle ilyen poetica licentia előfordul. Így kiküszöbölésük (ami nem is lett volna túl nehéz) tán megérte volna a fáradságot. Egészében véve: a munka az új marxista úton fejlődésnek indult klasszika-filológiaiunk egy igen

jelentős állomása, s mind a tanulmányok, mind maga a fordítás nagymértékben előbbre viszi irodalomtörténeti kutatásunk ügyét.

Horváth István Károly

A BALATONFÜREDI JÓKAI MÚZEUM ISMERTETÉSE

Több, mint másfél éve hazánk egyik leglátogatottabb irodalmi múzeuma Balatonfüreden és a jellegzetesen múlt századbéli villa, amely a Jókai utcában emelkedik nagy regényírónk emlékét őrízve. Az 1954. július 10-én megnyílt múzeum nemcsak a nagyszámú, de hely híján pincében, ládákban rendezésre váró Jókai-ereklyéknek biztosított méltó helyet, hanem végre az »irodaházként« használt villát is visszajuttatta méltó hivatásához. Bármennyire is visszaállították azonban a múzeum rendezői az épület eredeti beosztását, lebontva az utóbb emelt falakat, arra gondolni sem lehetett, hogy korhűen akáresak egy Jókai-korabeli szobát is berendezzenek. Nincs képünk e szobák berendezéséről, legnagyobb részükben hiányzanak az eredeti bútorok is. A mai berendezés többnyire még csak nem is az íróé, vagy ha az övé, nem mondható kétségtelenül Füreden használatnak. Ilyen körülmények között feltétlenül helyes volt az a szándék, hogy nem annyira az egykori környezetet, hanem a költő egész életpályájának bemutatására törekedjenek. A rendezést nagyban elősegítette a Nemzeti Múzeum 1954. májusában megnyílt jubileumi emlékkiállítás, melyre összegyűlt és megrostálódott az anyag, kialakultak a rendezés főbb szempontjai. Ezen eredmények felhasználásával készítették el a füredi Jókai-házat.

A végleges elrendezésen azóta csak egyetlen változtatást kellett végrehajtani: 1954. végén a rossz szigetelés miatt veszedelmes nedvededő falakon nem lehetett tovább meghagyni az értékes festményeket, melyek visszakerültek Budapestre a Petőfi Sándor Irodalmi Múzeumba. Nagy kár ezekért, hiszen a múzeum olyan ékességeit veszítette el, mint a »Siralomház« szénvázlatát, Benczur Feszty, Mészöly olajfestményeit, melyeket Jókai az ötven éves írói jubileumára kapott ajándékba, s végül Verescsagin sajátkezű dedikációjával ellátott kis vásznát!

A rendezés (a Petőfi Irodalmi Múzeum és Keresztúry Dezső munkája) igen helyesen középpontba állította Jókainak 1848-cal kapcsolatos állásfoglalását. Az előcsarnokból továbbhaladva olyan terem fogadja a látogatót, amely szélesen ábrázolja Jókai ekkori működését, felsorakoztatva mindazokat a számottevő műveit, amelyeket a legendás forrada-

lom és szabadságharc ihletett. Ezek sorában a kiállítás nem feledkezik meg a cenzúra miatt álarcba kényszerített novellákról sem. (Szökevény, eredeti címén: A tűzön át az égbe, Vérontás anygala, eredetileg: Szenttamási György.) Tudományosan is tanulságos a »Szomorú napok« forrásának bemutatása. Ez Balásházy János: 1831-ik esztendői felsőmagyarországi zendüléseknek történeti leírása c. műve, amely Jókai magánkönyvtárából került elő. Az is helyes, hogy fényképek és más dokumentumok igazolják Jókainak más nemzetek szabadságharcmozgalmaira — dekabristák, Bolívar, Garibaldi — adott írói visszhangjait. De ezek sorában talán feleslegesen szerepel a párizsi kommun, amelyet ő csak félreértett, vagy éppen megrágalmazott. Lehet természetesen erről is beszélni, de aligha egy múzeumgyűjteményben, s ha már szót ejtünk róla, akkor az igazat kell mondani; márpedig az a beállítás, amely az olasz szabadságharcot dicsőítő részletekkel problémátlanul egy sorba állítja Jókainak a kommunre vonatkozó megnyilatkozásait, igazságosnak aligha mondható. Hiszen itt két egészen különböző dologról van szó! Míg a nemesi — vagy a polgári vezetési szabadságharcokkal Jókai messzemenően egyet tudott érteni, addig a munkásság forradalmi törekvéseit rendkívül ellentmondásosan ítélte meg. Általában nem ártott volna némi magyarázat a szabadságharcra visszaemlékező írásokkal kapcsolatban. Olyan eszméileg és művészileg erősen elütő regények állnak itt egymáshoz közel, egy tárlóban gyakran, mint a »Köszívű ember fiai« és a »Fekete vér«. Elkeltne azonkívül az 1848–49-re visszatekintő publicisztikából is egy-két darab!

Anyagban jóval gazdagabb, de a dolog természeténél fogva kevésbé koncentrált a II. terem, ahol Jókai életével, főként fiatal — és öregkorával ismerkedünk meg. Itt az aggastyán kedvtárlásaira rengeteg apróság vet fényt, a csillagászati távcső csakúgy, mint az elefántcsont-faragások vagy a híres tarokk-partit megörökítő Ferraris-festmény vázlata. Itt láthatók az 1894-ben kapott díszalbumok, oklevelek és a Komárom város-tól ajándékozott tulipános láda is. Újdonságokat inkább a negyvenes-ötvenes évek vitrinjeiben találhatunk. Feltűnik egy —

tudomásom szerint — eddig még sehol sem publikált 1842. április 8-án Páparól keltezett levél (címezett: özvegy Jókay Józsefné), amely a szállásadó Klára Sándorral való kisebb sűrűlódásokra tesz célzást. De nem volt kiadva még Jókai 1856. november 13-án keltezett végrendelete sem, amelyben általános örökösévé feleségét teszi, és intézkedik kötetbe nem gyűjtött műveinek sorsáról is.

A III. terem a Jókai-művek hatalmas érdekében akar eligazítást adni, felsorolva a főbb témákat. Itt legnagyobb részt a jubileumi kiállításról már ismert tablókkal találkozunk, amelyek sokszínűen idézik fel a természet-tudományos—fantasztikus, történeti tárgyú és a paraszti életből vett jeleneteket, elbeszéléseket, regényeket. A képtáblák mondani valóját jól kiegészítik a terem tárgyai. Például a fantasztikus—természet-tudományos művek montáza mellett helyezték el az író mikroszkópját s olvasmányai közül egy népszerűítő őslénytani könyvet is.

Jókai Balaton-élménye a tárgya a IV. szoba kiállításának. A falon egykorú metszetek, amelyek egy része Jókai elfeledett szép balatoni útirajzának, az 1858-ban megjelent »Regényes Tempevölgy«-nek rajzos mellékletei. Itt sorakoznak más, a Balatonra vagy éppen Fűredre vonatkozó novellák és karcolatok is: a Balaton völgyenei; Befagyott Balaton, Ölelkező várromok; Jakli; Balaton-fűred és a Balatonvidék jövője stb. Végezetül a balatoni tartózkodás legszebb írói gyümölcseit »Az arany ember-t« említtjük, amelyet számos fénykép, hajóminta stb. igyekszik megeleveníteni. Mindezek ellenére itt van talán a legnagyobb hiányérzetünk: több mozzanatot szeretnénk látni a fűredi letelepedésről. Azt hisszük, nem lett volna különösen nehéz kiállítani például a villa telek-könyvi kivonatát, néhány az építkezésre vonatkozó számlát. Azonkívül Jókai a hetve-

nes években Balatonfűredről számos bájos tárcát írt, amelyek a fürdőhely mindennapjairól őriznek plasztikus képet. (A fürdői idény utolsó napjai, Színházi publikumfogás a fürdőn stb.) Ezek megfelelő egykorú fényképekkel együtt jól megvilágítanak Fűred történetét, s igazolják Jókai rajongását a Balatonpart különleges sajátosságai — például a híres gardahalászat — iránt.

Búcsúzóul az V. terembe lépünk, ahol a Jókai-házaspár és a korabeli színházi világ képei tárulnak a néző elé. Színlapok, sugópéldányok, nyomtatott kiadások sokasága világítja meg a Jókai színműveket. Nemcsak színlapok, hanem fényképek is tájékoztatnak Laborfalvi Róza leghíresebb szerepeiről. Jeleneteket láthatunk a mai felújításokból (Kőszívű ember fiai) éppúgy, mint a Jókai-regényeken alapuló némafilmekből. Itt némi túlméretezettség érezhető, hiszen Jókai nem alkotott remekművet a drámai műfajban, de annál inkább az újságírásban, ez utóbbit pedig eléggé mellőzi a kiállítás a színház rovására. Ezt ugyan kissé ellensúlyozza az, hogy a terem csaknem felerészben Laborfalvi Rózáé is, amint ezt bútorai is elárulják.

Jókai Fűreden is kedvelt kertészkedését jobban megértjük, ha egy pillantást vetünk a kerti szobácskában kiállított nyeseömlőjára, kertész-fűrészére. Ezek ugyan már későbből, a Svábhegyéről kerültek ide, mégis megelevenítik a költő mindennapjairól alkotott képet.

Ismertetésünket azzal összegezhetnénk, hogy a balatonfűredi Jókai-múzeum nemcsak ügyes és jól rendezett, de tudományosan is átgondolt, nem egyszer új dokumentumokat felhasználó gyűjtemény. Fogyatékoságai egyrészt az 1848—49-es teremnek a költő különféle fejlődési szakaszait túlzottan egybeemelő jellegéből, másrészt a balatoni éveket bemutató dokumentumok aránylag csekély számából adódnak.

Nagy Miklós

A BALASSI EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Mikor még csak terv volt, hogy a költő születésének négyszázéves évfordulóján kiállítást rendezünk, megkérdezte valaki: »Hogyan lehet Balassiról nagyméretű kiállítást csinálni? Maradt fenn egyáltalán valami személyes holmija? Erre a kétkezdő kérdésre ilyenforma választ adott az emlékkiállítás: Tárgyi emlék valóban nem maradt fenn egyetlen darab sem, amelyet Balassival közvetlen kapcsolatba hozhatnánk, sajátkezü verskézirata is csak egyetlenegy ismeretes — de életrajzát és életművét sokszoros szál fűzi össze a magyar történelemmel és irodalommal, s így tárgyi és írásos emlékek,

könyvek és képek nagy sokasága alkalmas arra, hogy költészetét, egyéniségét, irodalmi jelentőségét szemléltesse. A rendezőségnek itt is, mint a legtöbb kiállításnál, az volt egyik gondja, hogy a gazdagon kinálkozó anyagból hogyan válogassa ki — az adott elhelyezési lehetőségekre számítva — a legfontosabbakat és legszemléletesebbeket.

A fő mozzanatok mindegyike szinte korlátlan bemutatási lehetőségeket nyújt. Csak a legfontosabbakat említsük meg: *Műveltsége* egybefoglalta a klasszikus ókorunk a humanizmusban új életre kelt hagyományát, a latin és nemzeti nyelvű európai renaissance